

שמות ג

הבשר נתפשטו הקמטים וחזר היופי למקומו.

זאגט אויף דעם דער רשב"ם, אז דאס וואס די גמרא לערנט אפ אז "ליתתה במצרים והורתה שלא במצרים", איז עס פון דעם וואס דער פסוק "אשר ילדה אותה ללוי במצרים" איז "קרא יתירא הוא, דהא כבר כתיב בת לוי".

ב. שוין גערעדט פיל מאל, אז בשעת מען לערנט אפ איין ענין פון א צווייטן, איז כאטש אז לכאורה קען מען זאגן, אז דער לימוד איז בלויז א ראי' פאר אונז (אז בכדי מיר זאלן וויסן דעם ענין מוזן מיר אים אפאלערנען פון צווייטן ענין). איז אבער, אריינטראכטנדיק זיך אין שלימות התורה (ובמילא — תכלית הדיוק אין אלע אירע פרטים) מוז מען אָננעמען אז בפנימיות הענינים, איז דער ענין המלמד וואס באשטימט ווי און וואס דער ענין הנלמד איז — איז ער דער טעם אָדער די טיבה פון דעם ענין הנלמד (גופא, אָדער עכ"פּ פון זיין המשכה און גילוי צו אונז).

א. אויפן פסוק וילך איש מבית לוי ויקח את בת לוי, פרעגט די גמרא: פון פסוק "אשר ילדה אותה ללוי במצרים" לערנט מען אפ, אז יוכבד איז געבארן געווארן בין החומות — "ליתתה במצרים והורתה שלא במצרים", קומט דאך במילא אויס, אז בעת עמרם האט גענומען יוכבד'ן (צום צווייטן מאל) — איידער משה רבינו איז געבארן געווארן, איז זי אלט געווען הונדערט און דרייסיק יאָר.

(וואָרום: די אידן זיינען געווען אין מצרים צוויי הונדערט און צען יאָר, און בעת זיי זיינען אַרויס פון מצרים איז משה אלט געווען אַכציק יאָר).

היינט פאַרוואָס שטייט אין פסוק "ויקח את בת לוי" וואָס דער לשון "בת" מיינט אז זי איז געווען יונג? און די גמרא ענטפערט: "מלמד" שנולדו בה סימני נערות, נתעדן.

(1) פרשתנו ב, א.

(2) סוטה יב, א. ב"ב קכ, א. וכו' בשמור"ר פ"א, יט. וראה גם תיב"ע ופרש"י עה"פ.

(3) פנחס כו, גט.

(4) כ"ה הלשון ב"ב שם. אבל שם ככג, ב (ובדק"ס שם מובא גירסא ככפנים — "והורתה שלא במצרים") ובסוטה שם: ואין הורתה במצרים. וראה הערה 62.

(5) ראה פרד"א ורש"י שבהערה הבאה. ועוד.

(6) פרד"א פמ"ח. שמור"ר פ"ח, יא. תיב"ע בא יב, מ. פרש"י עה"ת (לך טו, יג. פרשתנו שם. ועוד).

(7) וראה ז, ז.

(8) בסוטה ושמור"ר שם, ליתא תיבת "מלמד" וגם לא סיום המאמר "נתעדן כו'".

(9) ב"ב קכ, א.

(10) ראה גם לקו"ש ח"ה ע' 241.

(11) ראה ער"ז דרמ"צ כב, ב בנוגע למצות אכילת מצה ושאר המצות שבעין זכירת יצי"מ, שזה שע"י מצות אלו "תקבע בלבבינו האמונה" מפני שיצי"מ הוא "אות ומופת גמור בחידוש העולם כו'" (חינוך מצוה כא) — הוא לפי שבפנימיות הענין נים, המצה וכן אמירת ההגדה וכו' יש בהם עצמם כח לחזק את האמונה.

(12) ראה לקו"ש ח"ה ע' 61 הערה 30.

(וואס צוליב דעם פסוק *¹³ איז „אשר ילדה אותה ללוי“ א „קרא יתירא“) — איז פֿארשטאַנדיק אַז דאָס וואָס „הורחה שלא במצרים“ איז עס בכדי אַז משה רבינו, מושיען של ישראל, זאָל געבאָרן ווערן פון אַזאַ מוטער וואָס „הורחה שלא במצרים.“

(ג) היות אַז דער פסוק „אשר ילדה אותה ללוי במצרים“ (וואָס ווייזט אונז אַז „הורחה שלא במצרים“¹⁴,

קרא“ — הרי אמרו בסוטה שם „שהלך (ויקח) בעצת בתו“, ופירש הרשב"ם (בב"ב שם. ופשוט שמתאים להסוגיא דסוטה ובפסו שמביאה שם) „שנתנבה לו שעתיד בן לצאת ממנו שיושיע את ישראל“. ואף „דמשום נבואתה לא ה"י צריך להחזירה דהא ודאי ה"י יודע עמרם בעיבורה של יוכבד . . . אלא ע"כ החזירה מטעם שאל" קשה גזירתך כו" (תדא"ג מהרש"א בסוטה שם — ד"ה שהלך) — הרי מפרש (בחדא"ג שם — ד"ה ויקח) „היו שמחין בחזרתה שלא יהי' נולד בן המושיען בהיותה גרושה כו"י, עיי"ש.

¹³) פשוט כוננת הרשב"ם ב„דהא כבר כתיב בת לוי“ היא להכפל בקרא דפ' פינחס עצמו, „יוכבד בת לוי אשר ילדה אותה ללוי במצרים“.

אבל הלשון „יוכבד בת לוי“ (מצ"ע) אפשר לפרש ממשפחת לוי (ראה רמב"ן ויגש מו, טו), משא"כ „ויקח את בת לוי“ דפרשתנו, שעכצ"ל שהכונה ל„בת לוי“ ממש דאל"כ הול"ל „מבית לוי“, כהתחלת הכתוב „וילך איש מבית לוי“ (וראה גם מהרז"ו לשמו"ר פרשתנו כאן — פ"א, יט).

(14) אבל מזה שבפרטן אתה מוצא שב-עים חסר אחד" אין יודעים שהורחה הי' שלא במצרים, כ"א יודעים רק שישנו עוד אחד שלא נמנה בפירוש בין השבעים נפש (וראה ב"ר פצ"ט, ט כמה דיעות בזה).

רק ג' חדשים — לא כתבו רש"י כלל, אפילו לא ברמז! ולכן לפעני"ד צ"ל, שלפי פרש"י טעותם של המצרים היתה רק בזה שחשבו שנולד לט' חדשים, וא"כ נתעברה לאחר שהחזירה. וראה גם בפירוש סור הא-רוך והרא"ם כאן.

פון דעם איז פֿארשטאַנדיק בנוגע לענינו:

(א) וויבאַלד אַז די ראי' צום פיי-רוש אין „ויקח את בת לוי“ — אַז „נולדו בה סימני נערות כו“ — איז פון דעם וואָס „ליתדה במצרים והורחה שלא במצרים“ (וואָס ווייזט דאָך, כנ"ל, אַז זי איז דאָן שוין אַלט געווען הונדערט און דרייסיק יאָר), איז דערפון געדורגנען, אַז דאָס וואָס „נולדו בה סימני נערות“ בעת עמ"רם האָט גענומען יוכבד'ן צום צווייטן מאָל, האָט עס אַ שייכות צו דעם בדוגמת פון סיבה ומסובב ד.ה. אַז עס איז מצד דעם וואָס „הורחה שלא במצרים“.

(ב) לאידך גיסא: וויבאַלד אַז דער דיוק אין פסוק „אשר ילדה אותה ללוי במצרים“ — אַז בלויז ליתדה איז געווען במצרים — קומט מצד דעם פסוק „ויקח את בת לוי“ וועל"כער איז פֿאַרבונדן מיט לידת משה¹⁵

(13) שהרי ע"פ דרך הפשט — „ותהר האשה ותלד בן“ הוא לאחר „ויקח את בת לוי“ (ראה פרש"י פרשתנו ב, ג*.) וכ"ה בתיב"ע פסוק ב). וגם לפי מה שאמרו (סוטה שם. שמו"ר פ"א, יג) „מיעברא ב"י תלתא ירחי מעי“

(*) ברבותיהו בעה"ת ובחזקוני, שגם לפי פרש"י, נתעברה ג' חדשים קודם שהחזירה, והמצרים מנו לה ג' חדשים מיום שהחזירה (כי גם הם ידעו שהיולדת לז' יולדת למקוטעין). וכוננת רש"י ב„בדקו אחרי“ לסוף ט"ז — היינו משנתעברה באמת.

(לפי פירושם צ"ל שמקורו של רש"י שילדתו לוי חדשים ויום א' הוא — כי באט נולד לט' חדשים (היינו ג' חדשים משהחזירה) לא היתה יכולה להצפינו כלל, דמכיון שגם המצריים ידעו שאפשר להוליד לוי חדשים — ודאי באו לבדוק אַז). אבל לפי פירושם, שטעות המצריים היתה בזה שלא ידעו שנתעברה קודם, הרי קשה ביותר שעיקר הטעם לזה שילדה להצפינו

און דער אַלטער רבי איז מבאר, אז כשם ווי אין גלות מצרים זיינען געווען צוויי ירידות — די ירידה וואָס שטייט אין פ' ויגש און די וואָס שטייט אין פ' שמות [וואָס ביידע זיינען מרומז אין דעם כפל הלשון בפסוק — "ירוד ירדנו" ²⁰] — "ירי-דה אחר ירידה", אזוי זיינען אויך אין דער יציאה וגאולה ממצרים פאַר-ראַן צוויי עליות [וכמרומז בפסוק "ואנכי אעלך גם עלה" ²¹; ובפסוק "עלה נעלה" ²² — אַ כפל פון עליות] — "עילוי אחר עילוי": איין עילוי איז געווען אַרויסגייענדיק פון מצרים — "אעלה אתכם מעני מצרים גו' אל ארץ זבת חלב ודבש" ²³, און דער צווייטער עילוי וועט זיין אין דער גאולה העתידה.

ד. אַט דער צווייטער "הבאים מצרימה" וואָס ווערט דערציילט אין אונזער סדרה, האָט זיך אָנגעפאַנגען (ווי דער מדרש זאָגט) גלייך ווען "מת יוסף" ²⁴, פאַר דער פטירה פון "כל אחיו וכל הדור ההוא".

און הגם אַז "כל זמן שהי' אחד מהם קיים מאותן שירדו למצרים לא שעבדו המצרים בישראל" ²⁵ — איז דער דיוק אין דעם אַז "לא שעבדו", אָבער דער "משוי של מצרים" איז

ובמילא אויך "שנולדו בה סימני נע-רות" ²⁶ שטייט ביי דעם מגין פון די באי הארץ — פאַרשטייט מען דערפון, אַז די ביידע ענינים ("הר-רתה שלא במצרים" און "נולדו בה סימני נערות") האָבן אַ שייכות פני-מית צום ענין הכניסה לארץ.

ג. וועט מען עס פאַרשטיין בהק-דים וואָס דער מדרש ²⁷ זאָגט אויפן פסוק "ואלה שמות בני ישראל הב-אים מצרימה" (הבאים לשון הווה ²⁸): עס איז דאָך "ימים רבים היו להם שבאו למצרים" — נאָר "כל זמן שיוסף הי' קיים, לא הי' להם משוי של מצרים, מת יוסף נתנו עליהם משוי, לפיכך כתיב הבאים כאילו אותו היום נכנסו למצרים".

און דאס איז דאָך אויך דער ביאור פון דעם אַלטן רבי'ן אין תורה אור ²⁹, אַז דאָס וואָס אין פרשת שמות ווערט איבערגע'חזר'ט נאָכאַמאָל דער ענין פון בואם מצרימה — הגם דאָס ווערט שוין פריער דערציילט אין פרשת ויגש ³⁰ — איז עס ווייל דער "הבאים מצרימה" פון סדרה שמות איז אַ פיל גרעסערע ירידה ווי דער "הבאים מצרימה" וואָס שטייט אין פרשת ויגש, ביז אַז זי רעכנט זיך פאַר אַ באַזונדער ירידה (ביאה) אין מצרים.

15) ועפ"י יומתק מה שבהקושיא "אפי-שר בת מאה ושלשים שנה" (שבסוטה שם. ב"ב שם. שמו"ר פ"א, יט), מעתיק גם "שנאמר אשר ילדה כו'" — אף שהוכחתו לזה שם בעיקר היא (לא מדויק הכתוב כ"א) "דאמר רחב"ח" — כי פסוק זה נוגע ל"שנולדו בה סימני נערות", כנפנים.

16) שמו"ר שם, ד. תנחומא פרשתנו ג.

17) ראה פרש"י ויגש מז, ח. שם, כו.

18) ריש פרשתנו.

19) כו, ח ואילך.

(20) מקץ מג, ב.

(21) ויגש מז, ד.

(22) שלח יג, ל.

(23) פרשתנו ג, יז.

(24) שלכן מסמין הכתיב "ואלה שמות

בניי הבאים מצרימה" ל"וימת יוסף גו' "

שלפניו" (בסיום פ' ויחי). וראה שוה"ג

להערה 27.

(25) שמו"ר שם, ח.

(וכנ"ל בשם דעם אַלטן רבי'ן, אַז די צוויי עליות זיינען כנגד די צוויי ירי"דות).

ו. איז דער ביאור אין דעם:
דער ענין פון "מצרים" (פון לשון מיצרים און גבולים²⁹) איז, אַז זי גיט ניט קיין אַרט פאַר גילוי אלקות וואָס איז למעלה מהטבע³⁰. וואָס דער פאַר האָט יוסף געזאָגט צו פרעה מלך מצרים "אלקים יענה את שלום פרעה"³¹, "אשר האלקים עושה הראה את פרעה"³² — ווייל דאָס וואָס עס קען זיך אַפלייגן ביי פרעה מלך מצרים איז בלויז די בחינה פון שם אלקים בגימטריא³³ הטבע³⁴. און

אויף זיי געגעבן געוואָרן באלד ווי "מת יוסף"³⁵.

ה. דערפון וואָס דעם "משוי של מצרים", גלייך נאָך דעם ווי "מת יוסף", רופט אָן תורה "הבאים מצרימה" און דאָס ווערט גערעכנט אַלס אַ צווייטע ירידה — ניט ווי דער שעבוד מצרים, לאחרי ווי "וימת גוי וכל הדור ההוא", וואָס ווערט דער ציילט בלויז ווי אַ מאורע און אַ פרט וואָס איז אין דער צווייטער ירידה גופא — איז פאַרשטאַנדיק.

(א) אַז די ירידה בעת מיתת יוסף, איז באין ערוך צו דער ערשטער ירידה וואָס איז געווען פריער, וואָס דערפאַר קען זי ניט גערעכנט ווערן ווי אַ פרט אין דער פריערדיקער ירידה, נאָר זי איז אַ ירידה בפני עצמה³⁶.

(ב) אַז דער גודל הריחוק צווישן די צוויי דאָזיקע ירידות, איז בדוגמת דעם ריחוק הערך צווישן דער עלי' בעת יצי'מ לגבי דער עלי' וואָס וועט זיין אין דער גאולה העתידה³⁷.

26) ראה גם פירוש מהר"ו לשמו"ר שם, ד.

ומ"ש וימת יוסף (גב בנוגע להשעבוד — ראה לקמן הערה 57).

27) ולהעיר גם מזה ששתי הירידות (שבפי' ייגש ובפרשתנו) הם בשני ספרים (משא"כ "וימת יוסף גוי"; "ויקם מלך חדש גוי"; וכל סיפורי השעבוד וכו', הם בספר אחד — ואלה שמות גוי הבאים מצרימה).

28) ראה ירמ' כג, דח (הובא בהגהות

(*) ואף משמשי של מצרים (ירידה השני') הוחלל משמת יוסף, וענין זה כתוב בסיום ספר בראשית — הרי המסופר שם הוא רק בנוגע למיתת יוסף שזה ה' הסיבה להירידה, אבל לא הירידה ("הבאים מצרימה") גופא.

הצ"צ לתו"א (הג"ל סעיף ג') באוה"ת שמות ע' 1: ולא יאמר גוי אשר העלה את בני מארץ מצרים כי אם גוי אשר העלה גוי מארץ צפונה גוי, וראה אוה"ת שם כמה מאמרי רז"ל עדין.

29) ראה תו"א עא, ג ואילך. ובכ"מ.
30) ראה תו"א שם. פרשתנו ג, ב. ועוד. אבל מזה עצמו שהמיצרים והגבלות ש' מצד שם אלקים נרמזים בהשם "מצרים", מוכח שעיקר ותוקף המיצרים וכו' הוא במצרים (ראה לקמן הערה 40. וראה גם לקוטי שיחות ח"ה ע' 176 ואילך, שגלות מצרים הוא גלות היותר קשה), ולכן הוא השרש ל[המצרים] כל הגלות (ראה שם ע' 183 הערה 17).

31) מקץ מא, טו.
32) כן הובא בתו"א שם (עא, ד). והוא הפסוק שבמקץ שם, כח. ומה שאינו מביא הפסוק (שם, כה) "את אשר האלקים עושה הגיד לפרעה" שלפניו — וכן טעם השניו בכתוב — "ל שווא להדגיש שתוכן הח' לום יהי באופן של "הראה", גילוי. ושכחי אלקים הוא שם באופן דמביא לראי' (גילוי). ולכן בא לשון זה דוקא לאחר שמפרט הפתרון.

33) פרס שער יב פ"ב. ובשלה שער האותיות (פס, א) — שכי' בזהר.

34) לפי שמסתיר האור שלמעלה (שער היחוד והאמונה רפ"ו).

תשתה מים"י.

פֶּאֶרוֹאֶס האָט דער אויבערשטער איינגעשטעלט אזוי, "שלא תהא הארץ שותה אלא מלמעלן"? איז איינער פון די טעמים אויף דעם בכדי "שיהיו הכל תולין עיניהם כלפי מעלה"י: בעת אַ מענטש ווייס אָז ער מוז אַג־קומען צו "מטר השמים", איז אָפילו ווען ער האָט אַ ריבוי השפעה, "תא־כל ושבעת גו' וכל אשר לך ירבה", וועט עס אים פונדעסטוועגן אָפ־האַלטן "י (אין אַ געוויסער מאָס) פון "ורם לבבך ושכחת את הוי' אלקיך"י, ווייל ער ווייס, אָז וויפל ער זאָל ניט טאָן כל הענינים התלויים בו — חרישה זריעה וכו', מוז ער אַלץ אַנקומען צו דעם אויבערשטן י;

בשעת משה רבינו איז געקומען צו פרעה'ן און אים געזאגט "כה אמר הוי' גו' שלח את עמי גו' — האָט פרעה געענטפערט "מי הוי' אשר אש־מע בקולו גו' לא ידעתי את הוי'"י: — פון דעם ענין פון הוי' שלמעלה י: מהטבע ווייס ניט פרעה און ער וויל אויך ניט מודה זיין אין דעם י:

און אין דעם איז באַשטאַנען די ערשטע ירידה אין מצרים וואָס ווערט דערציילט אין פ' ויגש י: פריער זיינען די אידן געווען אין ארץ־יש־ראל, וואו מען זעט בגילוי ווי דער אויבערשטער איז משגיח על כל פרט ופרט — "ארץ אשר הוי' אלקיך דו־רש אותה תמיד עיני הוי' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה"י, איז בשעת מען קומט אין אַ לאַנד וואו "לא ידעתי את הוי'", איז עס אַ ירידה גדולה ביותר.

ז. איינער פון די ענינים אין וואָס עס דריקט זיך אויס דער חילוק הַב־ל־צווישן ארץ־ישראל מיט ארץ מצרים איז, אָז אין מצרים גייט ניט קיין רעגן און די צמיחת התבואה וכו' קומט דאָרט פון טייך גילוס; משא־כ־ארץ־ישראל י: איז "למטר השמים

זה שא־י צריכה יותר לגשמים משאר אר־צות (תענית י, א. י־ש־י שם ד־ה תתאי. וראה ש"ך עה"ת — עקב שם, הרי" א־י משקה אותה הקב"ה בעצמו וכל העולם כולו ע"י שליח" (תענית שם. ובחדאג־מהרשא שם: ע"י שליח דהיינו שרי אומות של־מעלה ומזלות שלהם. ולהעיר מאוה"ת עקב ע' תרטו. ואכ"מ).

אלא שמ"מ, גם בשאר ארצות — מכיון ששותות מי גשמים, אין שם העלם כ"כ כבמצרים, שלכן דוקא פרעה אמר "לי יאורי" כדלקמן הערה 46.

(41) עקב שם, ייִא ופרש"י שם. וראה אוה"ת שם ריש ע' תרה, ש"עיקר פ' ארץ גו' דורש אותה עיני גו' קאי על עיני הגשמים. וראה גם רמב"ן וספורנו שם. ועוד.

(42) ב"ר פ"ג, ט. וראה גם ירוש' תענית פ"ג ה"ג.

(43) ויתירה מזו: מכיון שירידת המטר הוא ע"י "שברו בריית את ערפן" (ב"ר שם, יד. וראה גם ירוש' שם פ"ב ה"א), ה"ז מביא להרגש של היפך ד"ורם לבבך". (44) עקב ח, יב"ד.

(45) ראה בחי' עקב יא, יו: לכך לא נתן לך ארץ משקה בארץ מצרים, כדי שלא תהי' ההשקאה בידך ויהיו תמיד עיניך

(35) שמות ה, א"ב.

(36) שהיוה"א פ"ו. לקו"ש ח"ט ע' 55 הערה 32.

(37) ראה בבבב"ל זח"א קצה, א. של"ה חלק תושב"כ פ' וראר (שח, ב ואילך).
(38) ראה תו"א ג, ב.

(39) עקב יא, יב. ובבחי' שם: עיקר הדרישה וההשגחה שם ומשם מתפשטת ל־שאר הארצות. . . שאין א־י נתונה תחת ממשלת הכו"מ. . . אבל הקב"ה בעצמו ובכבודו דורש אותה תמיד. וראה בהנסמן בהערה הבאה.

(40) ואף שלכאורה כ"ה גם בכל האר־צות ששותות מי גשמים — הרי [נוסף על

אין "עולה ומשקה את הארץ" ⁵⁰, האט יעקב דעריבער געבענטשט פרעה'ן "שיעלה נילוס ברגלו", וואס מיט דער ברכה האט ער אָפּגעשוואַכט די ע"ז פון נילוס, ווייזנדיק, אז אויך דער נילוס איז תלוי אין [יעקב'ן] וואס גיט אַ ברכה ב[כחו של הקב"ה].

אַבער אַפּפּ"כ פאַרשטייט מען, אַז אַפילו נאָכדעם ווי מ'האַט געזען אַז אויך דער נילוס איז משועבד צום אויבערשטן, קומט עס נישט צו דער הנהגה פון "למטר השמים תשתה מים", ווייל [אויסער דעם וואָס אויך לאַחרי ברכת יעקב איז עס דאָך נישט קיין "מטר השמים", אין] דער ענין פון "יעלה נילוס ברגלו" וואָס האָט זיך אויפגעטאָן דורך יעקב'ס ברכה איז בלויז אַן ענין וואָס פאַרגרינגערט און פאַרקלענערט אַ טרחא, דאָס איז אַבער נישט מוכרח פאַר דעם קיום פון מצרים — נישט ווי דער "למטר השמים תשתה מים" אין ארץ-ישראל, וואָס עס איז מוכרח פאַר איר קיום.

און וויבאַלד אַז אויך לאַחרי ברכתו של יעקב איז דער הרגש פון מצרים געווען אַז זייער עצם קיום איז (ח') נישט פון אויבערשטן, איז דאָס קומען אַהין אַ ירידה גדולה ביותר.

ט. עפ"ז וועט מען פאַרשטיין ווי לאַחרי מיתת יוסף האָט זיך אָנגע" הויבן אַ נייע ירידה — אַ צווייטן מאָל "הבאים מצרימה", און אַזאָ וואָס איז באַן ערוך צו דער ירידה וואָס איז געווען ביז דאָן:

עס שטייט אין חסידות ⁵², אַז מד-

בשעת ער געפינט זיך אין מצרים אַבער, וואו דער אויבערשטער האָט איינגעשטעלט אַז די הנהגה זאָל זיין בטבע, אַז בתקופה מסוימת איז נישט לוס עולה און איז משקה די פעל-דער — וויבאַלד אַז בעיני בשר זעט ער נישט אַז ער דאַרף אָנקומען צום אויבערשטן, קען ער זיך איינרעדן ⁵¹ אַז "כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה" און פאַרגעסן ח"ו אַז "הוא" הנותן לך כח לעשות חיל" ⁵¹.

ח. דערמיט וועט מען אויך פאַרשטיין דעם טעם פאַרוואָס יעקב, קור מענדיק קיין מצרים, האָט ער געגעבן פרעה'ן אַ ברכה "שיעלה נילוס ברג-לו" ⁵². ולכאורה: נילוס איז דאָך גע-ווען די ע"ז פון מצרים ⁵⁰, איז ווי קומט עס אַז יעקב זאָל בענטשן פאַר-עה'ן מיט אַן ענין וואָס האָט צו טאָן מיטן נילוס, וואָס איז זיין ע"ז (וב-פרט, אַז דאָס האָט פאַרגרעסערט ⁵³ פרעה'ס גאווה ביז צום זאָגן "לי יאור-רי")?

איז דער ביאור אין דעם, אַז אדרבה, היא הנותנת: מצרים האָט דאָך געדינט צום נילוס דערפאַר וואָס ער

נשואות אליו למפתח גשמים שבידו. וראה גם אלשיך שם, יו"ד.

(46) ראה יחזקאל כט, ג: לי יאורי.

וכרש"י שם: איני צריך לעליונים כו'.

(47) עקב ח, יו"ח.

(48) ועפ"ז מתורץ בפשטות קושיית ה-

רמב"ן (עקב יא, י) "אעפ"י שהכל ברשותו ונקל בעיני הש"ת להאביד (גם) יושבי

מצרים ולהוביש גהרותם ויאוריהם"

— כי באם היו נמצאים במצרים, לא

היו מרגישים כ"כ שנקל בעיני הש"ת כו'."

מכיון שבמצרים הוא העלם והסתתר.

(49) תנחומא נשא כו. רש"י ויגש מז, י.

(50) תנחומא וארא יג. שמו"ר פ"ט, ט.

רש"י וארא ז, יו.

(51) ראה המשך בבתי לגני תש"י ספ"ו.

(52) רש"י ויגש שם.

(53) ראה ביאורו"ל, סע"א ואל"ך.

אוה"ת ויחי שפא, א"ב. וראה לקו"ש ח"ה

איו מצרים געווען פיל נידעריקער ווי ארץ־ישראל, כנ"ל סעיף ח', איו עס נאך ניט געווען דער אמיתית הענין פון "מצרים"; דוקא ווען "מת יוסף" און דער גילוי הנ"ל איו נפסק געוואָרן, דאָן איו "כאילו אותו היום נכנסו למצרים".

י. כאַטש אַז אויך לאַחרי מיתת יוסף האָט מען נאָך געדענקט, אַז די ברכה וועלכע איו אַריינגעקומען אין מצרים איו געווען פון (יעקב און דורך) יוסף⁵⁴

[און די מציאות פון אַ מלך חדש .. אשר לא ידע את יוסף] — האָט גע־קענט זיין ערשט נאָכדעם וואָס "וימת יוסף וכל אחיו וכל הדור ההוא"⁵⁵

(56) שלכן, כשמת יוסף ונפסקה ההשפעה — השליכו את יוסף ליאור, כרי שיתברכו מימיו" (סוטה יג, א).
ובחז"ג מהר"ל בסוטה שם: "כי ידעו כי יוסף הוא המשביר. . . שכן הי' ברכת יוסף שיתפרנסו בשבילו הכל כדכתיב משם רועה אבן ישראל" — והרי ברכה זו (הכח "שיתפרנסו בשבילו הכל") באה לו מיעקב.
(57) ועפ"ז יובן מ"ש כאן "וימת יוסף" — אף שכבר נאמר זה בס"פ ויחי — כי מה שנחזק בש"מ כל הדור ההוא" הוא, זה שנשכח (וימת) ענינו של יוסף.
— להעיר מירוש' סוטה פ"א ה"ח: כתוב אחד אומר כ"י שהיו הפלשתים יראים ממנו. . . לאחר מותו כדרך שהיו יראים ממנו. . . בחייו. וכיון שבכתוב (ממנו) הוא הלימוד הנ"ל, נאמר (לנוסחת הירוש' — תוד"ה מעבירים שבת נה, ב) וישפוט את ישראל ארבעים שנה, מובן שזוהי (שהי' שופט ובאופן דכ"י שנה שבחייו — דמורה על זללים ביחד עם כ"י שנה שבחייו — דמורה על איוו השתחת ביניהם — זהו) העיקר (אלא שהי' אפשרי ע"י שהיו הפלשתים יראים כו'), היינו שהי' כמו בחייו. ועד"ז י"ל שזוהי הכונה ב"וימת יוסף" דבפרשתנו — שנפסק גם ענין זה (והרי גם כאן תיבת "וימת" כוללת "כל הדור ההוא" עם "יוסף").

ריגת יעקב (מצד עצמו) איו אין אצ"ל, און בכדי אַז די עניני יעקב זאָלן אַנקומען אויך אין נידעריקערע עולמות — אין ב"ע, ביז אין "עוה"ז הגשמי והחומרי ממש" "שאין תחת" למטה ממנו" ו"מלא קליפות וסט"א"⁵⁶, איו אַט"די המשכה קומט דורך יוסף'ן.

און דאָס איו דער טעם הפנימי אויף דעם וואָס יעקב'ס ברכה צו פרעה'ן — "שיעלה גילוס ברגלו" איו געקומען דורך "ויבא יוסף את יעקב אביו ויעמידהו לפני פרעה"⁵⁷.

ווייל יעקב (מצד עצמו) און אַלע זיינע ענינים — זיינען אין אצילות, און בכדי אַז עניני יעקב זאָלן זיך "אָנהערן" אויך למטה, ביז אַז אַפילו אין גילוס — ע"ז של מצרים — זאָל זיין נרגש אַז פעולתו (בשלימות) איו תלוי' בברכתו של יעקב — דאָס קומט דוקא דורך יוסף'ן, וואָס ער האָט אַראָפּגעבראַכט (און ממשיך געווען) די ענינים פון יעקב'ן "לפני פרעה".
פון דעם איו מובן, אַז דער גילוי אור וואָס יעקב האָט ממשיך געווען אין מצרים — אַז אויך דאָרט זאָל זיך אָנהערן די שליטה וממשלה פון אויבערשטן, ציט זיך כל זמן חיי יעקב און (אויך) חיי יוסף, אַבער נאָכדעם וואָס וימת יוסף, איו דער גילוי נפסק געוואָרן, ובמילא איו מצרים געבליבן ווי זי איו מצד עצמה. און דערפאַר זאָגט דער מדרש "מת יוסף. . . כאילו אותו היום נכנסו למצרים": ביז דאָן, ווען אין מצרים האָט נאָך מאיר געווען בגילוי דער אור וואָס איו נמשך געוואָרן דורך (יעקב ו) יוסף (הגם אַז אויך דעמאָלט

(54) תניא פל"ו.

(55) ויגש מז, ז.

ער איז ניט געווען משועבד, האָט ער געהאַט בכח אַרױסצונעמען די אידן פון מצרים.

היות אָבער אַז משה האָט געדאַרפֿט אַרױסנעמען די אידן ניט בלױז פון שעבוד מצרים, נאָר אויך פון זייער ירידה במצרים, און אויך פון דער ערשטער ירידה שבפ' ויגש — איז דאָך פֿאַרשטאַנדיק אַז משה האָט גע־דאַרפֿט שטיין אין אַזאַ מצב וואָס איז ניט אונטערגעוואָרפֿן (ניט בלױז צו שעבוד מצרים, נאָר אויך ניט) צו „הבאים מצרימה“, און אָפֿילו ניט צום ערשטן „הבאים מצרימה“.

און דערפֿאַר האָט דער אויבער־שטער געמאַכט אַז הורתה של יוכבד אמו של משה זאָל זיין „שלא במצרים“, וואָס מצד דעם ווערט זי ניט געציילט (בפירוש) צווישן „הבאים מצרימה“⁶². בכדי אַז איר זון משה זאָל קענען זיין „מושיען של ישראל“.

(62) ועפ"י יומתק חילוק ב' הלשונות: (1) (סוטה יב, א. ב"ב כג, ב) לידתה במצרים ואין הורתה במצרים (משמיענו ההכרח שצ"ל לידה (אבל לא הריון) במצרים (ראה הערה הבאה)). (2) (ב"ב כג, א) לידתה במצרים והורתה שלא במצרים (משמיענו ההכרח דהריון שלא במצרים. — גם ב' זה ההתחלה לידתה במצרים משום דקאי אקרא „לידה במצרים“).

(63) ומה שמ"מ גם יוכבד היא מכלל „הנפש גוי הבאה מצרימה“ — כי בכדי שיהי' ביכלתו של משה לגאול את ישראל, צ"ל קודם ההתלבשות בענין הגלות (וראה עד"י בד"ה ולאחותו הבתולה תרכ"ו, בבי"אור הכתוב „מי זה בא מאדום גוי“). אלא שהתלבשות זו שבגלות, היא רק בחיצוניות ובגילוי — „לידתה (היא) במצרים“, משא"כ בפנימיות ובהעלם — „הורתה“ — אינה בגלות ומיצרים כלל.

— דאָס איז אָבער געווען בלױז אַן ענין פון ידיעה און השגה, וואָס דאָס איז כלל ניט בדומה צו דעם ווי עס איז געווען פֿאַר מיתת יוסף, ווען דער אור איז געווען בגילוי.

און היות אַז ידיעה והשגה איז בלױז אַן ענין חיצוני⁶⁵, אָבער דער עיקר (ופנימיות) הענין פון המשכת יעקב ויוסף איז שוין דאָן סיי ווי ניט געווען, קומט דאָך אויס, אַז מיטן „וימת“ פון „כל אחיו וכל הדור ההוא“ — וואָס דאָס האָט געבראַכט צו „ויקם מלך חדש אשר לא ידע את יוסף“ (בידיעה אויך ניט), האָט זיך אָבער קיין ענין עיקרי אין דער ירידה ניט אויפגעטאָן.

— און דעריבער ווערט דער ענין גערעכנט בלױז ווי אַ מאורע און אַ פרט אין דעם צווייטן „הבאים מצרימה“ גופא, כנ"ל סעיף ה'.

יא. ע"פ כל הנ"ל וועט מען אויך פֿאַרשטיין די שייכות פון „גולדו בה סימני נערות“ מיט „הורתה שלא במצרים“:

ס'איז אַ כלל אַז „אין חבוש מתיר עצמו“⁶⁶. און דעריבער האָט משה רבינו נו מושיען של ישראל געדאַרפֿט זיין דוקא פון שבט לוי⁶⁷, וואָס זיי האָבן ניט געהאַט אויף זיך „מלאכת שעבוד מצרים“⁶⁸ — ווייל דערפֿאַר וואָס

(58) ראה לקמן ע' 121' ובהנסמן שם, בענין ההפרש בין רא"י ושמיעה.

(59) ברכות ה, ב. וש"נ.

(60) ראה גם ספר גבורות ה' (להמהר"ל) פט"ז, ושם, שמטעם זה נאמר בלידת משה „וילך איש (סתם) מבית לוי ויקח את בת (סתם) לוי“ (ולא כלשון המורגל בכגון דא).

(61) תנחומא וראו ו. שמור"ר פ"ה, טז. רש"י שמות ה, ד.

און דאָס איז דער ביאור דערפון וואָס דעם ענין פון „נולדו בה סימני נערות“ לערנט מען אָפּ פון „הורתה שלא במצרים“ און דעם ענין פון „הורתה שלא במצרים“ לערנט מען אָפּ פון „ויקח את בת לוי“: בכדי עס זאָל קענען זיין דער גילוי פון למעלה מהטבע לגמרי ביו צו „נולדו בה סימני נערות“, האָט געמוזט פריער זיין „הורתה שלא במצרים“; און דאָס וואָס „הורתה“ (איז געווען) שלא במצרים, איז עס צוליב „ויקח את בת לוי“, וואָס איז פאַרבונדן מיט לידת מושיען של ישראל, כנ"ל.

און דאָס איז אויך די שייכות צווישן די צוויי ענינים — „הורתה שלא במצרים“ און „נולדו בה סימני נערות“ — מיט ביאת הארץ (וואָס דערפאַר לערנט מען אָפּ די צוויי ענינים פונעם פסוק „אשר ילדה אור תה ללוי במצרים“ וואָס שטייט ביי דעם מנין פון די באי הארץ):

ווייל דער גמר פון יציאת מצרים איז געווען ערשט ביי דער כניסה לארץ ישראל¹, אין דעם „ארץ אשר הוי' אלקיך דורש אותה גוי“ — דער סאָמע היפך פון מצרים, און דאָס איז דאָך דער ענין פון „הורתה שלא במצרים“ און „נולדו בה סימני נערות“ — דער גילוי שלמעלה מהטבע, כנ"ל.

(משיחת ש"פ שמות תשכ"ב)

67) שלכן, כל המ"ב מסעות עד לחייתם של ישראל בירדן ירחו, נק' „אשר יצאו מארץ מצרים“ (לקו"ת מסעי פט, ב. ע"ש).

ואולי י"ל, שעי' ההריון דמשה שלא בצער, נמשך זה לההריון של כל נשים צדקניות. שלכן נלמד ענין זה מהריון דמשה (ראה לעיל ס"ב בתחלתו).

און דער זעלבער ענין האָט זיך אויסגעדריקט אויך אין דעם וואָס איידער יוכבד האָט געדארפט געבירן משה², „נולדו בה סימני נערות“ — און ענין שלמעלה מהטבע³ — וואָרום היות אָז דער עיקר ענין פון גלות מצרים איז דער העלם והסתור פון לבושי הטבע, איז בשעת מען דאַרף געבוירן דעם „מושיען של ישראל“, דאַרף זיין דער ביטול פון לבושי הטבע⁴.

64) ראה לקו"ש ח"ה ע' 97 ואילך, בנוגע לשרה, שע"י שמקום ה' אצלה „בלותי“ ואח"כ חזרה ליופי' — דוקא ע"י נתגלה אמיתית ענין הבל"ג, שהבלתי שינוי חודר גם בגוף המשתנה. ע"ש.

וע"ז י"ל גם בנוגע ליוכבד, שגם זה שמתחלה ה' בה שינוי כו' ואח"כ חזרה לנערותה כו' בשביל לידת משה מו' שיען של ישראל, היינו בכדי שהנאולה שעל ידו, תהי' לא רק באופן שאח"כ יהי' כמו לפני גלות מצרים, אלא באופן ד"ונצל" תם את מצרים" — בירור הניצוצות שבמצרים גופא, שע"י מתגלה שגם הגלות עצמו הוא (בפנימיות) עלי' כו', וראה הערה הבאה. 65) להעיר גם מאוה"ת עה"פ וילך איש מבית לוי (ס"ע נ"ג), ש"לוי" ל' חיבור, הו"ע מה שהיש מתחבר ובטל לאין, והת' הות מיש לאין הוא דבר חדש ושינוי הטבע.

וע"פ המבואר באוה"ת שם שירידת האין להות את היש הוא צורך עלי', שגם היש יהי' בטל כו' — יש לקשר זה עם הענין חזרה לנערותה, כבהערה הקודמת.

66) ובדוגמת המבואר באוה"ת פרשתנו (ס"ע נט ואילך) הטעם לזה שילדתו שלא בצער (סוטה יב, א) שהוא לפי שחבלי לידה הוא בחי' הגליות ומשה שהי' הגואל, אין שייך חבלים בלידתו*.

(*) ועפ"ז יומתק זה שהענין ד"הורתה שלא בצער" מסופר גבי יוכבד דוקא, וביי' כבד גופא — גבי לידת משה — אף שכל נשים צדקניות לא היו בפתקה של חוה" (סוטה שם) — כי זה נוגע במיוחד לענינו של משה מושיען של ישראל.

כ"ד טבת

די קביעות פון כ"ד טבת, דער יום ההילולא פונעם אלטן רבי'ן, פאלט אויס (ברוב השנים) אין דער וואך פון פ' וארא' — דארף מען זוכן — ובפרט לויט דעם אָנוגאָ פון בעל ה' הילולא אָ מען בעדארף לעבן מיט דער סדרה פון דער וואך' — אין אָט דער סדרה אַ שייכות און אָן אָפּ לערנונג — עכ"פּ ברמז — בנוגע דעם ענין, חשיבות און מעלה פון דעם יום ההילולא, דאָס מיינט: „כל מעשיו תורתו ועבודתו" פונעם אלטן רבי'ן.

ב. די גדלות מיוחדת פונעם אלטן רבי'ן קען מען וויסן און פארשטיין פון זיין נאָמען: סיי פון זיין אייגנט־לעכן נאָמען — שניאור זלמן, וואָס זיינע עלטערן האָבן אים געגעבן (און ווי ס'איז ידוע אָ דער נאָמען פון אַ מענטשן' ווייזט אויף זיין מהות' — און אָזוי איז עס דאָך

א. עס איז ידוע וואָס דער אַלטער רבי, דער היינטיקער בעל ההילולא גופא, איז מבאר אין דעם ענין פון הסתלקות והילולא, אָ דעמאלט, בשעת ההסתלקות (פון אַ צדיק), ווערן נכלל און זיינען עולה למעלה „כל מעשיו ותורתו ועבודתו אשר עבד כל ימי חייו", און דאָס ווערט דאָן אויך „מתגלה ומאיר בבחי' גילוי מלמעלה למטה";

און אָזוי ווי דאָס איז בשעת ה' הסתלקות, עד"ו איז עס אויך יעדן יאָר אין דעם טאָג פון יאָרצייט, וואָרום ס'איז דאָך ידוע: אָ בכל שנה ושנה זיינען חוזר וניעור — עס ווערן דערוועקט און איבערגע'חזרט — די ענינים וואָס האָבן זיך אויפגעטאָן אינעם ערשטן מאל, און נאָך ביתר שאת'.

אַלע מועדי השנה (ועד"ו ימי ה' לדת און הילולא פון צדיקים וכיו"ב) זיינען מרומז אין די פרשיות התורה וואָס ווערן געליינט אין די זמנים אין וועלכע זיי זיינען חל' און היות אָ

(6) וגם בשנת ההסתלקות — תקע"ג — היתה הקביעות דכ"ד טבת ביום א' פ' וארא, ולהעיר מזה שההסתלקות במצאי ש"ק היתה „אחר שהתפלל ערבית והבדלה" (הקדמת בני המתרב לשו"ע אדה"ז) — והרי אחר תפלת ערבית והבדלה הוא כבר נבדל משבוע שעבר ונכנס בשבוע שאחר השבת.

(7) ראה לקו"ש שם הערה 2, וש"נ.

(8) גם שם של איש פרטי.

בנוגע לשם המין — ראה ב"ר פי"ו, ד. רמב"ן, ספורנו ובחיי בראשית ב, יט. של"ה בהקדמה ביהמ"ק בסופו (י"א, א), שער היחוד והאמונה פ"א, ד"ה אר"י כ"י לא אבוא ש"ת (בסה"מ קונט') פ"א וב' ועוד.

(9) וגדולה מזה מצינו בדרו"ל (ברכות ז, ב. תנחומא האינו ז'), אשר השם הוא לא רק מורה על מהות האדם, אלא גם

(1) אנה"ק סי' זך (קמו, א"ב).
(2) שם סי' כח, וראה גם סי' זך שם: כל מעשיו ותורתו . . ונורעו . . והארת אורות . . מאירה על כל תלמידיו כ"י, ובסודר שער ה"ג בעומר (דש, ב"ג): כל מה שטקס כל ימיו . . עלו . . לכך הי' אז דוקא גילוי כ"י.
(3) ראה רמ"ז בספר תיקון שובבים. הובא ונתבאר בספר לב דוד (להחיד"א) פכ"ט, וידועה הראי' ממשנה גיטין ספ"ג: ובהוצאת סמדר כ"י.

(4) ראה אנה"ק סי' יד: בכל שנה ושנה יורד ומאיר . . אור חדש ומחודש שלא הי' מאיר עדיין מעולם כ"י.

(5) ראה של"ה חלק תושב"כ ר"פ וישב (נעתק בלקו"ש ח"ה ע' 129 הערה 1).